

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SEPEDI LELEMETLALELETŠO LA PELE (FAL)

LEPHEPHE LA BOBEDI (P2)

2022

TLHAHLO YA GO SWAYA

MEPUTSO: 70

Palomoka ya matlakala a tlhahlo ya go swaya ke 13.

KAROLO YA A: PADI**POTŠIŠO YA 1: KGATI YA MODITI – OK Matsepe****1.1 SETSOPOLWA SA A**

- 1.1.1
1. C/Mmago setšhaba.
 2. D/Moratho wa Ntweleng.
 3. B/Kgoši.
 4. A/Morwa wa Ntshwarele. (4)
- 1.1.2
- Ditaba di rerwa kgorong.
 - Ka letšatši la dipoolo mosadi o ga maphoroma a a neela yoo a swanetšego go mo tsenela.
 - Ka letšatši la dikapolo go hlabja seruiwa (kgomo, pudi, nku.)
 - Go bolelwa ka mekgopu.
(TŠE THARO fela.) (3)
- 1.1.3
- (a) A a ka ya go ipolela mathata lebitleng la mohumagadi. (1)
 - (b) Go apola boso/go apola diaparo tša go ilela. (1)
- 1.1.4
- Ntweleng o be a tlo belegiša Mmatshepho kgoši.
 - Ditaba tša motse di be di tlo sepedišwa ke yena le Mmatshepho.
 - Ntweleng o be a tlo godiša thari ya mošate. (3)
(Dikarabo tša balekwa tša maleba di tla amogelwa.)
- 1.1.5
- Bogoši/Setulo sa bogoši.
- Baanegwa ba lwešwa ke setulo sa bogoši, ke sona se hlolago dithulano ka mo gare ga padi ye. (2)
- 1.1.6
- Ba ka hloyana.
 - Ba ka lwa.
 - Ba ka bolayana.
(Dikarabo tša balekwa tša maleba di tla amogelwa.)
(TŠE PEDI fela.) (2)
- 1.1.7
- Mongwadi o kgala megabaru/go obelela dilo tšeo di sa go lebanago.
 - Basadi le bona ba na le bokgoni bja go ba baetapele. (2)

1.2 SETSOPOLWA SA B

- 1.2.1 (a) '... le rolela nna kefa feela'/ga go yo a yago mothubong wa gagwe goba lesolong goba kae le kae'. (1)
- (b) 'Ga go mang a išago lehlakore goba sebego ka lapeng lela'. (1)
- (c) 'Ga go mosadi wa mang yo a sego a swanela goba a tlamega go theetša fela seo se bolelwago ke mosadi wa ka le go tlogela seo se bolelwago ke yola'. (1)
- 1.2.2 (a) Thulanontle. (1)
- (b) Poledišano magareng ga baanegwa. (1)
- 1.2.3
- Sefatamollo o biditše banna kgorong go ba botša gore bogoši ke bja gagwe.
 - O ba fa taelo ya gore go tloga lehono ba theeletše yena le mosadi wa gagwe fela. (2)
- 1.2.4
- Go tšweletša maikutlo a moanegwa.
 - Go tšweletša semelo sa moanegwa. (2)
- 1.2.5
- Go foka moya wa ntwā.
 - Go foka moya wa lenyatšo. (2)
- 1.2.6 A manyami.
- Sefatamollo ga a hlomphe kgoro.
- A letšhogo.
- Polelo ya gagwe e ka hlola ntwā/thulano setšhabeng. (2)
- 1.2.7 (a) Naka tša go rwešwa ga di goramele hlogo. (2)
- Bogoši bo a tswalelwa.
 - Ntlolerole ga e tswale kgoši.
- (b) Sefatamollo o ile a ipha bogoši etšwe bo se bja mo lebana.
- Nkgotlelele o ile a ba kgoši a ahlola melato ka ge bogoši a bo tswaletšwe.
- (TŠE PEDI fela.) (2)

[35]

POTŠIŠO YA 2: DILO TŠELA KE BATHO – MC Mphahlele**2.1 SETSOPOLWA SA C**

- 2.1.1
1. D/Morwa wa Mashudu.
 2. E/Rakgadi wa Lufuno.
 3. A/Mosadi wa Mashudu.
 4. B/Morwa wa Meisie. (4)
- 2.1.2
- Mashudu o šoma mošomo wa bophodisa.
 - Bathobaso ba nyalana le Bammala.
 - Go tsenwa kereke.
 - Go bolelwa ka seteišene sa maphodisa.
 - Banyalani ba a saena. (3)
- (TŠE THARO fela.)
- 2.1.3
- (a) Ba a phadima go laetša gore ba fepegile. (1)
 - (b) Dimpa di tletše/ba khotše/khoše. (1)
- 2.1.4
- Mosadi o tšea sefane sa bogadi/monna.
 - Mosadi o swanetše go yo tsena kereke/setšo ya/sa bogadi.
 - Mosadi o swanetše go theeletša molao wa monna.
 - Mosadi o swanetše go rata bana ba monna wa gagwe. (3)
- (Dikarabo tša balekwa tša maleba di tla amogelwa.)
(TŠE PEDI fela.)
- 2.1.5
- Meisie.
- O eme kgahlanong le Mashudu gore a kgone go thuša bana ba gagwe le go dula le bona. (2)
- 2.1.6
- Ga ba tshepane.
 - Ba ka hlalana go se go ye kae. (2)
- 2.1.7
- Kgotlelelo e tliša katlego.
 - Go hlompha serithi sa motho go bohlokwa.
 - Tšhiwana e sa hwego e leta monono.
 - Mahlale a ja mong. (2)
- (TŠE PEDI fela.)

2.2 SETSOPOLWA SA D

- 2.2.1
- (a) 'Serotwana'. (1)
 - (b) 'O a kgowa'. (1)
 - (c) 'A di lota'. (1)
- 2.2.2
- (a) Thulanontle. (1)
 - (b) Ke motho wa boraro. (1)
- 2.2.3
- Mukhabudi o šoma polaseng ya van Niekerk moo a laetšago boroto.
 - O šoma gabotse sekolong o ntšha dipoelo tša go kgahliša. (2)

- 2.2.4
- Go tšweletša maikutlo a baanegwa.
 - Go tšweletša dimelo tša baanegwa.
 - Go hlaloša ditiragalo tša padi.
 - Go tšweletša molaetša.
- (TŠE PEDI fela.) (2)
- 2.2.5
- Moya wa pefelo/wa ntwā.
- Go se nyake tšwelopele ya bana ba Masindi. (2)
- 2.2.6
- (a)
- Tšhiwana ye e sa hwego e leta monono.
 - Kgotlelelo e tswala katlego.
 - Kodumela moepathuse ga go lehumo le le tšwago kgauswi.
- (Dikarabo tša balekwa tša maleba di tla amogelwa.) (1)
(E TEE fela.)
- (b)
- Bana ba Mashudu le ge ba ile ba phela ka fase ga mohlako le tlhorišo ba ile ba atlega mafelelong.
 - Ga se ba ka ba dumelela gore maemo a bophelo a eme ditoro tša bona ka pele.
- (Dikarabo tša balekwa tša maleba di tla amogelwa.) (2)
- 2.2.7
- A lethabo.
- Bana ba Mashudu ba ile ba atlega mme ba boelana le tatagobona.
 - Ba ile ba atlega dithutong tša bona, ba ba le bokamoso bjo bo phadimago.
 - Ba ile ba ipshina ka go ja mphufutšo wa phatla tša bona.
- (TŠE PEDI fela.) (3)

[35]**PALOMOKA YA KAROLO YA A: 35**

KAROLO YA B: PAPADI/TERAMA**POTŠIŠO YA 3: DI ŠITILE PHAAHLA – SN Tseke****3.1 SETSOPOLWA SA E**

- 3.1.1
1. B/Morutiši wa go ba le masea le methepa ya sekolo.
 2. A/Yo mongwe wa baemedi ba barutwana.
 3. E/Morutwana wa go lwa le morutiši.
 4. C/Molamodi wa ntwaga gare ga morutiši le morutwana. (4)
- 3.1.2
- Go bolelwa ka morutwana/barutwana.
 - Go bolelwa ka Morutiši Serepelele. (2)
- 3.1.3
- 'Bjale yo Namele a hlokomele, a se nna wa go bapalelwa'. (1)
- 3.1.4
- Go hlahla babadi.
 - Go laetša ditiragalo.
 - Go tšweletša maikutlo a babapadi.
 - Go tšweletša dimelo tša babapadi. (3)
- (TŠE THARO fela.)
- 3.1.5
- (a) Go lwa/go bethana. (1)
 - (b) O a re eletša/o re fa maele. (1)
- 3.1.6
- Ke moya wa ntwaga.
- Namele le Tlhakolane ga ba boledišane gabotse, gomme ba fetša ba e lwa. (2)
- 3.1.7
- A manyami.
- Namele o tshetše molao wa Kgoro ya Thuto ka go ikgweranya le bana ba sekolo.
 - Namele bjalo ka morutiši o be a swanetše go tseba gore molao ga o mo dumelele go betha morutwana. (Dikarabo tša balekwa tša maleba di tla amogelwa.) (2)
- (TŠE PEDI fela.)
- 3.1.8
- Ke be ke tla mmega maphodiseng.
 - Ke be ke tla mmega go ba Kgoro ya Thuto.
 - Ke be ke tla mmega go ba Lekgotlataolo la Sekolo.
 - Ke be ke tla mmega go batswadi ba ka. (Dikarabo tša balekwa tša maleba di tla amogelwa.) (2)
- (TŠE PEDI fela.)

3.2 SETSOPOLWA SA F

- 3.2.1 (a) Thulanontle. (1)
(b) Molwantšhi. (1)
- 3.2.2 (a) Ke morutiši le morutwana/Namele ke Morutiši mola Motšhatšha e le morutwana. (1)
(b) Ke barutwanammogo/Baemedi ba barutwana. (1)
(c) Hlogo ya sekolo le motlatšahlogo. (1)
- 3.2.3 • Go tlo ahlaahlwa taba ya gore Namele o lla ka taba ya gore Tlhakolane o boditše Mašutša le Mokhuša gore ke yena a ngwadilego lengwalo leo le filwego hlogo mabapi le mohlagase le dintlwana.
• Kahlaahlo ya taba ya Namele le Tlhakolane. (2)
- 3.2.4 • Poledišano ga se ye telele.
• Ditšhupasefala di šomišitšwe go tloša ditšhitišo.
• Baanegwa ga se ba bantši. (3)
- 3.2.5 • Go tšweletša maikutlo a baanegwa.
• Go tšweletša dimelo tša baanegwa.
• Ditiragalo di hlalošwa ke beng. (3)
- 3.2.6 Namele o ile a šuthišetšwa sekolong sa Kelahlile. (1)
- 3.2.7 • Namele a ka rakwa mošomong/Namele a ka lefišwa.
(Dikarabo tša balekwa tša maleba di tla amogelwa.) (1)
- 3.2.8 • Morutiši o swanetše go tseba maemo a gagwe setšhabeng le go hlomphe mošomo wa gagwe.
• Morutiši a hlomphe melao ya mošomo wa gagwe wa gore a se ke a ba le kamano le barutwana.
(Dikarabo tša balekwa tša maleba di tla amogelwa.) (2)

[35]

POTŠIŠO YA 4: GA LE BATSWADI BA SELO – P Mothupi**4.1 SETSOPOLWA SA G**

- 4.1.1
1. B/Ngwana wa go tlaišwa ke tatagwe.
 2. C/Monna wa go rata tšhelete.
 3. D/Mosadi wa go ba le tlhokomelo.
 4. A/Mogwera wa Setongwane. (4)
- 4.1.2
- Go bolelwa ka karatšhe.
 - Go bolelwa ka sekolo.
 - Go bolelwa ka mapotlelo.
 - Go bolelwa ka *stokvel*.
- (TŠE PEDI fela.) (2)
- 4.1.3 'Ge nkabe ke se gapeletše yola Pulane gore a lale a rekiša, nkabe bjala bjo bo se bja sepela ka mokgwa wo.' (1)
- 4.1.4
- Go hlahla babadi.
 - Go laetša ditiragalo.
 - Go tšweletša maikutlo a babapadi. (3)
- 4.1.5
- (a) Go phuta/kgoboketša. (1)
 - (b) Go ntšha/šomiša tšhelete ka moka. (1)
- 4.1.6
- Wa manyami.
- Nkareng o nyamišwa ke go kwa gore Setongwane o letše a rekišiša Pulane bjala bošego ka moka.
- Wa lethabo.
- Setongwane o thabišwa ke go bona ka moo bjala bo letšego bo rekilwe ka gona.
- (Dikarabo tša balekwa tša maleba di tla amogelwa.)
(E TEE fela.) (2)
- 4.1.7
- A manyami.
- Pulane o šitišwa go dira mošomo wa gagwe wa sekolo.
 - Pulane o tlo ya sekolong a lapile.
 - Pulane a ka se ntšhe dipoelo tša maleba.
- (E TEE fela.) (2)
- 4.1.8
- Ke be ke tla mmega go ba molao.
 - Ke be ke tla mmega go badirelaleago.
 - Ke be ke tla botša mma.
- (TŠE PEDI fela.) (2)

4.2 SETSOPOLWA SA H

- 4.2.1 (a) Thulanontle. (1)
(b) Molwantšhwa. (1)
- 4.2.2 (a) Monna le mosadi/banyalani/bagatša. (1)
(b) Moruti le leloko la kereke. (1)
(c) Morwedi le mma. (1)
- 4.2.3 • Moruti Moloki o etetše lapa la Setongwane morago ga gore Nkareng a mo kgopele go tla go ba thuša ka phedišano ka lapeng. (2)
- 4.2.4 (a) Poledišano ga se ye telele. (1)
(b) Ditshupasefala di šomišitšwe go tloša ditšhitišo. (1)
(c) Baanegwa ga se ba bantši. (1)
- 4.2.5 • Go tšweletša maikutlo a baanegwa. (1)
• Go tšweletša dimelo tša baanegwa. (1)
• Ditiragalo di hlalošwa ke beng. (1)
- 4.2.6 Setongwane, Nkareng le Phafana ba ile ba swarwa ba išwa kgolegong. (1)
- 4.2.7 • Setongwane a ka lwa/betha moruti.
• Setongwane a ka šala a betha Nkareng.
• Setongwane a ka hlala Nkareng/Lapa le ka thubega.
(Dikarabo tša balekwa tša maleba di tla amogelwa.)
(E TEE fela.) (1)
- 4.2.8 • Mongwadi o re ruta go šireletša ditokelo tša bana.
• Motho ge a bona tlaišo goba bosenyi a bege seo maphodiseng. (2)

[35]**PALOMOKA YA KAROLO YA B: 35**

KAROLO YA C: KANEGELOKOPANA**POTŠIŠO YA 5: KHUPAMARAMA – Mamphoku Mamabolo****5.1 'BOGADI KE PETSE' – MS Madiba****SETSOPOLWA SA I**

- 5.1.1 1. B/Tatago Ntholeng.
2. C/Morwa wa Lebogo.
3. A/Mosadi wa Mahlomola. (3)
- 5.1.2 • Go bolelwa ka ditšhipi tša makgowa.
• Go bolelwa ka swikiri.
• Go bolelwa ka teye.
• Go bolelwa ka thelebišene.
• Go bolelwa ka phapoši ya go dula.
(TŠE NNE fela.) (4)
- 5.1.3 (a) O na le pelo ye mpe/Ga a na kwelobohloko. (1)
(b) Ke mosadi wa boikokobetšo/O na le tlhompho/O na le kgotlelelo. (1)
(c) Ba na le swele/ba a rumulana/ke mašaedi/ke dibodu/metlapa. (1)
- 5.1.4 Ke wa tshete/tshetla.
• Le ge a bona Ntholeng a šoma o bolela ge morwa wa gagwe a se a mo nyalela ngwetši ya selo yeo e palelwago ke go mo direla teye etšwe barwedi ba gagwe ba ituletše. (2)
- 5.1.5 • Go hlorišwa ga Ntholeng go mo gapeleditše gore a rwale dithoto a ye gae.
• Go hloka phedišano magareng ga Ntholeng le ba bogadi go hlotše gore Mahlomola a ikhwetše a le kgakanegong a se na mosadi. (2)
- 5.1.6 Moya wa ntwalehloyo.
• Mmago Mahlomola ga a rate ngwetši ya gagwe Ntholeng, ka ge a mmitša gore ke moloji. (2)
- 5.1.7 A pefelo.
• Ka ge ba hloriša mosadi yo mongwe.
• Ka ge ditokelo tša Ntholeng di gata kwa ka lebaka la ge e le ngwetši.
(Dikarabo tša balekwa tša maleba di tla amogelwa.) (1)
(E TEE fela.) (1)

5.2 'ONTSHWARELE MOGATŠAKA!' – MJ Tauatsoala

SETSOPOLWA SA J

- 5.2.1 (a) Thulanogare. (1)
 (b) Molwantšhwa. (1)
- 5.2.2 (a) 'Ga ke nyake go namelwa ke fologwa ke mosadi wa ntepa ya lešidišidi.' (1)
 (b) '... a di je di šie marapo.' (1)
- 5.2.3
- Mokgopedi o befetšwe o nyaka go itia Hunadi.
 - Hunadi ga a thabišwe ke ge Mokgopedi a itsholetše dijo.
 - Maagiša o kgopela Mokgopedi go iša maikutlo fase gore ba boledišane ka taba yeo. (3)
- 5.2.4 (a) Go mo lebelela ka šedi. (1)
 (b) Go nagana kudu. (1)
 (c) Go senya/go dira molato. (1)
 (d) Go dikadika go tšweletša taba. (1)
- 5.2.5
- Go tšweletša maikutlo.
 - Go utolla dimelo tša baanegwa.
 - Ditiragalo di hlalošwa ke beng. (3)
- 5.2.6
- Re le babadi re be re lebeletše gore Mokgopedi a ka se ikiše ka fase a kgopela tshwarelo go ya le ka mo a bego a ikanne ka gona.

GOBA

- Re be re sa letela gore Mokgopedi a ka ipona phošo fela mafelelong mongwadi o tšweletša Mokgopedi a kgopela Hunadi tshwarelo. (1)
- 5.2.7
- Motho o swanetše go ithuta go ikiša ka fase gomme a kgopele tshwarelo pele ga ge ditaba di senyegela go ya pele.
 - Re ithuta gore go bohlokwa go tšea dikeletšo tša go agiša. (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 35

KAROLO YA D: THETO**POTŠIŠO YA 6: DIRETO TŠA SESOTHO SA LEOBA – Prof. DM Kgobe****6.1 'TEBATŠO' – Dr MA Makgopa**

- 6.1.1
1. B/Tshwantšhanyo.
 2. B/Tshwantšhanyo.
 3. A/Pheteletšo.
 4. B/Tshwantšhanyo.
 5. A/Pheteletšo. (5)
- 6.1.2
- Sereti se rile go bona seretwa sa kwa se fodile/khuditše pelong ya sona. (Pelo ya gagwe e edile/kgotsofetše.)
 - Sereti se bona le bošwana bo fedile ka ge seretwa se mo fa lerato, le tlhokomelo. (2)
- 6.1.3
- (a) O sepela ka go iketla. (1)
 - (b) Ka tšwa ka gare ga motlhako/bodiidi. (1)
 - (c) Ke theta le naga ye ka moka/Ke tsena ke etšwa/Ke hloka khutšo. (1)
- 6.1.4
- Kelelothalo.
Mohola wa kelelothalo.
- Go akgofiša tempo/lebelo ya/la sereto/Go gatelela kgopolo ya gore o mo lebaditše mahloko le mašwana. (2)
- 6.1.5
- O nkagile/
 - O nthekgile ka gohle (2)
- 6.1.6
- Moreti o leboga Tebatšo ge a mo rutila mabohlale le mediro go tloga mohlang ba kopana/gahlana.
 - Moreti o leboga Tebatšo ka thekgo, kago, tlhompho le lerato leo a mo filego lona bophelong bja gagwe. (2)
- 6.1.7
- Maikutlo a lethabo/a kgahlego.
- Moreti o thabišwa ke ka mokgwa wo Tebatšo a fetotšego bophelo bja gagwe ka gona.
 - Moreti o leboga mekgwa le maitshwaro a Tebogo. (Dikarabo tša balekwa tša maleba di tla amogelwa.) (1)

6.2 'LE TLABJA KE TŠE – Tauatsoala et al

- 6.2.1
- 'Ge lehodu le'
'Na ditokelo ke go' (2)
- 6.2.2
- Moreti o tshwenywa ke bosenyi.
 - Basenyi ba feleletša ba bolailwe. (2)
- 6.2.3
- Ditematheto ke tše tshela (6).
 - Tematheto ye nngwe le ye nngwe e na le methalotheto ye mene (4) ke kwatreine.
 - Methalatheto ya sereto ka moka ke ye masomepedinne (24)
 - Methalatheto ke ye mekopana, ya magareng le ye metelele. (TŠE THARO fela.) (3)

- 6.2.4 Thetotsholo/Thetonyefolo.
• Moreti o sola le go nyefola batho bao ba dirago dilo tša go se loke ka lebaka la ditokelo tšeo ba nago le tšona. (2)
- 6.2.5 Potšišoretoriki/Makgethepolelo.
• Potšišoretoriki ke potšišo yeo e sa nyakego karabo. (2)
- 6.2.6 Bomajadihlogo.
• Ke bomalome bao ba rwelego maikarabelo kgodišong ya ditlogolo.
• E ra bomalome ka gore ke bona ba jago dihlogo/rwalago maikarabelo/tielelago hlogo ya mofsa ge batlogolo ba bona ba nyalwa/nyala. (3)
- 6.2.7 Moreti o kgala tšhomišompe ya ditokelo.
• Batho ba a senya, ba a bolaya, ba a utswa, ka lebaka la gore ba re ke ditokelo tša bona/Batho ba šomiša ditokelo tša bona bošaedi.
• Basadi ga ba sa hlompha banna ba bona ka lebaka la ditokelo.
• Batho ba senya ba re ke ditokelo tša bona go dira bjalo.
(TŠE PEDI fela.) (3)

PALOMOKA YA KAROLO YA D: 35
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 70